

Hoe kunnen we een meer synodale en missionaire kerk zijn?

landelijke handreiking voor de gesprekken
tijdens de 2e fase

Landelijke
Werkgroep
Synodaliteit

Februari 2024

Inleiding

Drie jaar geleden gaf paus Franciscus het startsein voor een 'synode over synodaliteit' onder de titel 'Voor een Synodale Kerk. Gemeenschap, participatie, missie'. In 2024 gaat deze reis verder. In dit werkdocument kaarten we aan hoe we gezamenlijk verder kunnen gaan op dit pad.

Synodaliteit is, zoals de paus vaak aangaf, gegrond in de traditie van de vroege Kerk die ook bewaard is in orthodoxe en protestantse kerken. Deze vroegchristelijke gewoonte werd door het Tweede Vaticaans Concilie weer op de voorgrond geplaatst. De basisgedachte is eenvoudig: de Kerk is niet zoals andere gemeenschappen. Immers, in haar diepste wezen is ze sacramenteel, ze geeft een doorkijk op wat dieper ligt. Met name het sacrament van het doopsel is de oergrond van onze gemeenschap. Die idee werd neergelegd in de opbouw van de concilietekst over de Kerk, *Lumen gentium*, die eerst handelde over het Volk Gods als een gemeenschap van gedoopten, en pas naderhand over de gewijde bedienaren, die op grond van het wijdingssacrament een bijzondere plaats onder de overige gedoopten innemen. Synodaliteit is dan ook geen nieuwigheid, maar een terugkeer naar de essentie die ons bindt, en een uitnodiging tot inkeer. Het betreft immers de (her)ontdekking dat wij allen de Kerk zijn, geroepen en gezonden. In dit proces denken we biddend na over hoe alle gedoopte gelovigen (leken, religieuzen, diakens, priesters, bisschoppen) samen Kerk zijn, Gods volk vormen onderweg op aarde onder aanvoering van de Heilige Geest.

Synodaliteit vergt dan ook een bijzonder soort gesprek: het draait niet om discussie, lobbyen of elkaar overtuigen. Wel om open en ontvankelijk luisteren naar wat de Geest op dit moment tegen de Kerk zegt. De grond voor het gesprek is niet het 'ik' of de eigen wensen, synodaal gesprek vraagt ontvankelijkheid, onderscheiding en zelfs de bereidheid tot ommekeer in denken en doen.

Wie deelnam aan bijeenkomsten in de eerste fase van het synodaal proces, kon daardoor de veelzijdigheid ervaren die onze Kerk karakteriseert. De zoektocht aangaan naar 'katholiciteit', naar eenheid in verscheidenheid, is spannend en verrijkend. De ontmoetingen tussen mensen die elkaar herkennen als leerlingen van de Heer, geroepen en gezonden, kunnen verrassend zijn. Er kan argwaan en spanning zijn onder ons, dat is al zo sinds bijbelse tijden. Soms is er eenvoudigweg nieuwsgierigheid. En voor wie het waagt zich ontvankelijk open te stellen, brengt dat dikwijls vreugde. Wie zo'n ontmoeting meemaakte verandert en wil die ervaring graag delen met anderen, waardoor steeds meer mensen betrokken raken bij de synodale Kerk.

Samen luisteren en bidden kan een bijzondere gemeenschapsopbouwende kracht zijn, en zo ook de grond voor onze ervaring een gemeenschap van 'gezondenen' te zijn, een missionaire Kerk. Op grond van ons doopsel zijn we door de Verrezen Heer geroepen en gezonden om samen het Evangelie aan de wereld van vandaag te verkondigen. Dit is een profetisch en missionair geluid: het toont dat vrede en samenwerking over grenzen en verschillen heen mogelijk zijn.

In oktober 2023 verscheen het synthese-document 'Een synodale Kerk op zending' aan het einde van de eerste sessie van de Synodale Vergadering in Rome. Het document was geen slottekst, maar een tussentijdse stip op de kaart, een wegwijzer. Er werd niet concreet aangegeven hoe dit document besproken moest worden onder de gelovigen, wel werd ons gevraagd om in hun onze eigen context hiermee aan de slag te gaan. Als hulpmiddel vaardigde

het secretariaat van de Bisschoppensynode in december een 'routekaart' uit, die met het oog op de volgende sessie van de Bisschoppensynode in oktober 2024, twee sporen volgt:

- 1) Leden van lokale geloofsgemeenschappen wordt gevraagd om met elkaar het gesprek aan te gaan over hoe ze kunnen groeien als synodale Kerk. Dit omvat:
 - Reflectie over hoe medeverantwoordelijkheid vorm kan krijgen, rekening houdend met ieders talenten en charisma's.
 - Verbreding en verdieping van synodaliteit vanuit een missionair perspectief: Hoe kunnen we op synodale wijze onze missie als Kerk vormgeven? Hoe kunnen we daarbij groepen betrekken die weinig of niet gehoord worden, zoals jongeren, armen, migranten, etc.?
- 2) Theologen en andere deskundigen bestuderen een aantal aangedragen onderwerpen om in onderlinge samenwerking en in detail daarover te adviseren. In oktober 2024 zal tijdens de tweede sessie van de Bisschoppensynode over synodaliteit een voortgangsverslag worden gepresenteerd.

De tijd is kort. De verslagen van deze gesprekken moeten vóór 15 april 2024 worden ingediend bij de bisdommen, die op hun beurt een samenvatting naar het synodesecretariaat sturen. Het gaat in deze fase nadrukkelijk over synodaliteit. De verwachting is dan ook de lokale reflectie op een synodale wijze zou plaatsvinden. De centrale verdiepende vraag bij de reflectie is:

“Hoe kunnen we een meer synodale en missionaire Kerk zijn?”

We willen in deze fase van het synodaal proces ontdekken welke stappen wij als Nederlandse katholieken kunnen zetten en wat we nodig hebben in onze situatie en context, in het besef dat we deel uitmaken van een wereldwijde gemeenschap van gedoopten. Het werk dat we in de eerste fase van de synode deden moet niet worden overgedaan. De uitnodiging is veeleer om na te denken over hoe we in onze tijd en onze situatie bezig kunnen zijn met onze missie, hoe een synodale Kerk zowel eenheid als diversiteit kan omarmen. Uiteindelijk zijn we allen één in de ontmoetingservaring met Christus, die we als gedoopten willen uitdragen.

Deze synode is anders dan voorgaande synodes, omdat ze tussentijds opnieuw wil luisteren naar wat leeft in de geloofsgemeenschappen. We zijn allen uitgenodigd voor een nieuwe consultatiefase, met vragen en onderwerpen die geen herhaling van de eerste ronde zijn, maar voortbouwen op het werk van de synodale bijeenkomst in Rome van afgelopen oktober. Met dit ophalen is er al een richting ingeslagen, maar niet zonder enige openheid. Iedere lokale gemeenschap kan dan ook zelf bepalen wat mogelijk is in de beschikbare tijd. De deadline voor het inleveren van de gespreksverslagen is 15 april 2024. Aan het einde van dit document volgt meer uitleg over hoe u een gespreksverslag kunt maken en waar het ingediend moet worden.

Handleiding voor het Synodale Gesprek

Een synodaal gesprek is gebaat bij ontvankelijkheid, we proberen goed naar elkaar te luisteren. Het is geen debat waarbij we willen bewijzen wie gelijk of ongelijk heeft. Wat echt belangrijk is, is dat we proberen te ontdekken wat de Heilige Geest ons te zeggen heeft, en wat wij elkaar vanuit die ervaring te vertellen hebben. Gebed en stilte zijn nodig in dit proces van onderscheiding.

Opzet van het synodale gesprek

Maak een opstelling in de ruimte waarbij de deelnemers in een cirkel zitten (eventueel rond een tafel). Begin het synodaal gesprek met een warm welkom en een korte uitleg van de methode door de gespreksleider. Steek vervolgens een kaars aan en open met het synodegebed.

Eerste ronde

De gespreksleider nodigt de groep uit om in stilte de vragen voor de eerste ronde te lezen en hierover na te denken/te bidden. Eventueel kunnen de deelnemers ook de inleidende tekst van de leeswijzer gebruiken. Deze stille tijd duurt 5 minuten. Vervolgens nodigt de gespreksleider de deelnemers uit om gedurende 3 minuten een voor een te delen wat de vraag bij hen oproept. De andere deelnemers aan het gesprek luisteren, maar reageren niet op elkaar.

Tweede ronde

Nadat iedereen zijn of haar gedachten heeft gedeeld, is iedereen weer stil (5 minuten). In deze tijd kunnen deelnemers nadenken en opschrijven wat hen raakte in de woorden van anderen. Hierbij is het belangrijk om te focussen op waar de stem van de Geest te horen is in de gedeelde ervaringen. Daarna nodigt de gespreksleider de deelnemers uit om gedurende 3 minuten te delen wat hun raakte in de eerste ronde. Daarna is het weer stil (5 minuten).

Derde ronde en afronding

In de derde ronde kijken we vooruit. Wat willen we meegeven aan de synode in oktober 2024? De gespreksleider nodigt de deelnemers uit om hun gedachten hierover uit te spreken. Hiervan wordt een verslag gemaakt.

Leeswijzer 1: Ons gedoopt-zijn als basis van ons Kerk-zijn

Het synthese-document spreekt over de christelijke initiatie, een reis waarin de Kerk haar gelovigen in het paasgeloof introduceert en hen in de kerkelijke gemeenschap opneemt. Deze reis omvat luisteren naar het Woord van God, bekering, liturgie, en deelname aan de gemeenschap en haar zending.

Het binnenleiden van mensen in de Kerk door het sacrament van het doopsel brengt gelovigen in contact met verschillende roepingen en diensten binnen de Kerk. De Kerk toont haar moederlijke gezicht door haar kinderen te begeleiden, naar hen te luisteren en te leren van hun geschiedenis, taal en cultuur.

Dit pastorale handelen is een vorm van synodaliteit met oude wortels in de christelijke gemeenschap. De tekst benadrukt de gelijkwaardigheid van alle gedoopten en hun gedeelde verantwoordelijkheid voor de zending. De 'sensus fidei fidelium', het gelovig aanvoelen van de waarheid van het Evangelie, is aanwezig bij alle gelovigen. Synodale processen brengen deze consensus van de gelovigen naar voren als een criterium voor het beoordelen van leer en praktijk.

Het sacrament van het vormsel verbindt gelovigen met de genade van Pinksteren en roept op tot het ontwikkelen van specifieke roepingen ten dienste van de zending. De tekst pleit voor een grotere erkenning van het belang van het vormsel in relatie tot verschillende charisma's en diensten binnen de Kerk. De viering van de eucharistie, vooral op zondag, is de fundamentele vorm van samenkomen voor het heilige Volk van God. De gemeenschap met de verrezen Heer Jezus Christus die in de eucharistie wordt gevierd, geeft vorm en richting aan synodale trajecten. Vanuit de eucharistie leren gelovigen eenheid en diversiteit te begrijpen, zowel binnen de Kerk als in diverse liturgische tradities, roepingen en diensten.

Vragen voor het synodale gesprek

Reflectie Ronde 1: Welke rol speelt mijn doopsel in mijn betrokkenheid bij de Kerk?

Het synthese-document benadrukt de gelijkwaardigheid van alle gedoopten en hun gedeelde verantwoordelijkheid voor de zending.

- Hoe ervaar jij jouw eigen roeping binnen de geloofsgemeenschap en in de wereld?
- Hoe spreken en denken we samen over onze eigen roeping als gedoopten binnen de geloofsgemeenschap en in de wereld?
- Vind jij inspiratie bij anderen uit jouw geloofsgemeenschap?

Reflectie Ronde 2: Wat raakt mij in de verhalen van anderen?

Dit is geen discussie, maar het delen met de groep van wat u raakt in de ervaringen van anderen in ronde 1.

Reflectie Ronde 3: Wat wil jij uit dit gesprek meegeven aan de synode in oktober 2024?

Leeswijzer 2: Vorming in een missionaire Kerk

Het synthese-document van oktober 2023 benadrukt dat de Kerk niet alleen een zending heeft, maar dat zij als geheel zending is. Ze ontvangt haar zending van Christus en deelt de Evangelische voorkeur voor de armen. De christelijke initiatie door de sacramenten van doop, eucharistie en vormsel maakt alle gelovigen, leken, Godgewijden en gewijde bedienaren, een medeverantwoordelijk voor de zending van de Kerk. Medeverantwoordelijkheid is cruciaal op alle niveaus van de Kerk, waarbij elke christen een zending in de wereld heeft.

Vanouds is het gezin de steunpilaar van elke christelijke gemeenschap. Ouders zijn de eerste 'missionarissen'. Lekengelovigen zijn onmisbaar voor de zending van de Kerk in verschillende aspecten van het dagelijks leven, zoals digitale omgevingen, jeugdculturen, werk, economie, politiek en meer. De tekst moedigt aan om het geloof te delen en getuige te zijn van Jezus Christus in het dagelijks leven.

Lekengelovigen spelen ook een sleutelrol binnen en buiten de christelijke gemeenschappen, in het pastoraat, opvoeding tot het geloof, theologische vorming, het beheer van kerkelijke goederen, en nog veel meer. Het synthese-document benadrukt de noodzaak om te zorgen voor de benodigde competenties van leken en erkent hun charisma's als gaven van de Heilige Geest. In het rapport wordt gewaarschuwd voor het gevaar van het klerikalisme bij gewijde bedienaren en leken, maar ook voor het negeren van hun charisma's en diensten.

Vragen voor het synodale gesprek

Reflectie Ronde 1: Wat zijn mijn eigen ervaringen met de missionaire Kerk?

De Kerk heeft niet alleen een zending, maar is als geheel zending. Alle gelovigen dragen medeverantwoordelijkheid voor de zending van de Kerk.

- Hoe kunnen we het geloofsideaal van een Kerk met een missie in onze eigen omgeving waarmaken? Waar zie jij kansen?
- Wat zijn uw ervaringen met de Kerk als een "missie", of een Kerk die met vreugde probeert missionair te zijn?
- Hoe inspireert uw geloof u om zich in te zetten in de samenleving?

Reflectie Ronde 2: Wat raakt mij in de verhalen van anderen?

Dit is geen discussie, maar het delen met de groep van wat u raakt in de ervaringen van anderen in ronde 1.

Reflectie Ronde 3: Wat wil jij uit dit gesprek meegeven aan de synode in oktober 2024?

Bijlage: Het gebed voor de synode

Wij staan voor U, Heilige Geest,
terwijl wij bijeenkomen in uw naam.
U alleen hebben wij om ons te geleiden,
maak dat U thuis bent in ons hart;
leer ons de weg die wij moeten volgen
en hoe wij deze moeten gaan.

Wij zijn zwakke mensen en zondaars;
laat niet toe dat wij de wanorde bevorderen.
Laat onwetendheid ons niet op de verkeerde weg brengen,
noch partijdigheid ons handelen beïnvloeden.

Maak dat wij in U onze eenheid vinden,
opdat wij samen kunnen gaan naar het eeuwige leven
en ons niet verwijderen van de weg van de waarheid
en van wat juist is.

Dat alles vragen wij U,
die overal en in iedere tijd werkzaam bent,
in de gemeenschap van de Vader en de Zoon,
in de eeuwen der eeuwen.

Amen.